

Λογοπεδικός στο Νηπιαγωγείο Λεοντείου Συνεργασία με το εκπαιδευτικό προσωπικό

Αναστασία Φωτίου, Προϊσταμένη Νηπιαγωγείου

Ειρήνη Κωνσταντάτου, Λογοπεδικός, MSc., Cert. RCSLT

Λεόντειος Πατησίων
Παιδικός Σταθμός-Νηπιαγωγείο

10 Μαΐου 2017

Ευχαριστίες

Θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε τη Γενική Διεύθυνση της Λεοντείου Πατησίων που μας επέτρεψε να εφαρμόσουμε μία εξειδικευμένη υπηρεσία στο Νηπιαγωγείο και να υποστηρίξουμε τη στενή συνεργασία εκπαιδευτικού προσωπικού και λογοπεδικού.

Επίσης τις νηπιαγωγούς Διαλεκτή Αιγινίτου, Αθήνα Καμαρέτσου, Κυριακή Κατσουλάκη και Αντωνία Σβανά που με την άψογη συνεργασία τους βοήθησαν στη συλλογή δεδομένων.

Τέλος τη φιλόλογο Ιωάννα Παλαμάρη για τις γλωσσικές παρατηρήσεις στο κείμενο παρουσίασης.

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	3
Εισαγωγή.....	4
Θεωρητική & Πρακτική Προσέγγιση.....	4
Διαδικασία & Εξέλιξη Προγράμματος.....	6
Αποτελέσματα.....	10
Συμπεράσματα.....	14
Βιβλιογραφία.....	15
Παραρτήματα.....	16

Λογοπεδικός στο Νηπιαγωγείο Λεοντείου Συνεργασία με το εκπαιδευτικό προσωπικό

Περίληψη: Ο προφορικός λόγος για όλα τα παιδιά προσχολικής ηλικίας έχει καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξη των επικοινωνιακών, μαθησιακών και κοινωνικών τους δεξιοτήτων. Έτσι, η ανάγκη προσφοράς μίας εξειδικευμένης υπηρεσίας που προωθεί και υποστηρίζει τις γλωσσικές δεξιότητες παιδιών ηλικίας 5 έως 6 ετών θεωρείται εξαιρετικά σημαντική. Η εργασιακή συνεργατικότητα μεταξύ του εκπαιδευτικού προσωπικού και της λογοπεδικού έχει ως στόχο την ενσωμάτωση ενός σχεδιασμένου γλωσσικού προγράμματος στην καθιερωμένη παιδαγωγική προσέγγιση.

Η λογοπεδικός μπορεί να βρίσκεται μέσα στο τμήμα με τις νηπιαγωγούς ή να διεξάγει ατομικές και ομαδικές συνεδρίες για παιδιά με δυσκολίες ομιλίας ή/και φτωχές δεξιότητες φωνολογικής ετοιμότητας. Προγραμματισμένες συναντήσεις μεταξύ των νηπιαγωγών και της λογοπεδικού βοηθούν στην ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με την επίδοση όλων των παιδιών σε γλωσσικές δραστηριότητες και την ανάπτυξη ικανοτήτων και στρατηγικών για τη σωστή διαχείριση παιδιών με δυσκολίες λόγου και ομιλίας.

Η συνεργατικότητα μεταξύ προσωπικού και λογοπεδικού διαφαίνεται να εμφανίζει στους γονείς μία υπηρεσία με αυξανόμενη πορεία βελτίωσης σε ποιότητα.

Logopedist in Leonteios - Nursery School Collaboration with the education staff

Abstract: For all pre-schooled children, oral language has a central role to communicative, educational and social development. Thus, the need to provide a specialist service that facilitates and supports language skills of children aged 5 to 6 is of great significance. Collaborative work between the education staff and the logopedist is promoted in such a way as to incorporate the planning of a language programme in the context of the curriculum.

The logopedist can be together with the nursery teachers in the classroom or carry out individual and group sessions for children with speech difficulties and/or poor phonological awareness skills. Timetabled sessions for discussion help the teachers and the logopedist exchange information about all children's performance in language activities and develop skills and strategies in dealing with children with speech and language difficulties.

Collaboration-sharing could provide a more quality service in the eyes of parents.

Εισαγωγή

Το καινοτόμο πρόγραμμα που εφαρμόζεται στο Νηπιαγωγείο της Λεοντείου Πατησίων αφορά στη συστηματική συνεργασία εκπαιδευτικού προσωπικού και λογοπεδικού, με στόχο τη συνεχή ενίσχυση του παιδαγωγικού προγράμματος και την ξεχωριστή μέριμνα για τα παιδιά με δυσκολίες στην επικοινωνία, το λόγο και την ομιλία τους. Ξεκίνησε πριν 3 ½ χρόνια περίπου με την ίδρυση του Παιδικού Σταθμού - Νηπιαγωγείου και συνεχίζει να λειτουργεί περισσότερο οργανωμένα και αποτελεσματικά σε 2 πλέον τμήματα Νηπιαγωγείου. Η στενή συνεργασία μεταξύ των εκπαιδευτικών και λοιπών ειδικοτήτων με τη λογοπεδικό καθώς και η διαρκής προσωπική και επαγγελματική τους εξέλιξη αποτελούν τη βασική αρχή του προγράμματος. Ακολουθείται μία σφαιρική προσέγγιση που διαμορφώνει κατάλληλες επικοινωνιακές και γλωσσικές συνθήκες έτσι ώστε το κάθε παιδί να μπορεί να αναπτύσσει τις κλίσεις, τις δεξιότητες και τα χαρίσματά του στο σχολικό περιβάλλον. Αυτό πραγματοποιείται μέσα σε ένα κλίμα ειλικρίνειας, αμοιβαίου σεβασμού και αλληλεγγύης, με στόχο πάντα την καλύτερη προσέγγιση των αναγκών των γονέων.

Θεωρητική & Πρακτική Προσέγγιση

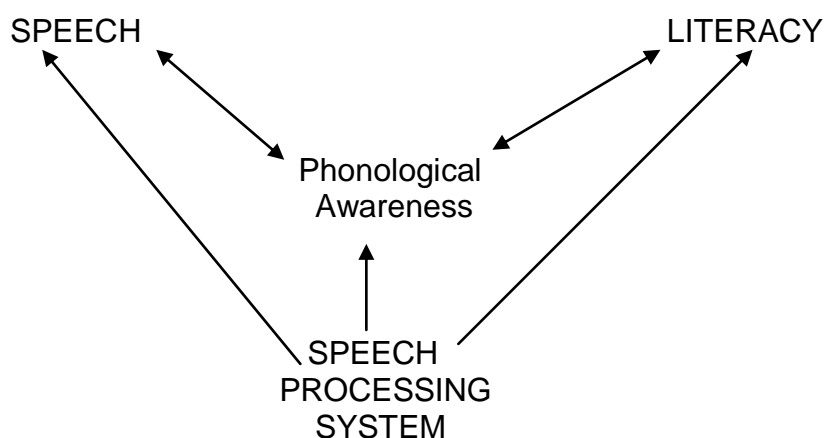
Τα παιδιά που φοιτούν στο Νηπιαγωγείο πρέπει να αναπτύξουν και να ολοκληρώσουν τον προφορικό τους λόγο ώστε να έχουν μία ομαλή εισαγωγή στο Δημοτικό. Γι' αυτό το λόγο, οι εμπειρίες και οι ευκαιρίες μάθησης στο σχολικό χώρο θα πρέπει να είναι μοναδικές για κάθε παιδί, δεδομένου ότι οι ικανότητες γλωσσικής του έκφρασης επηρεάζουν τη μαθησιακή και κοινωνική του εξέλιξη (Wright and Wood, 2006).

Η συνεργασία εκπαιδευτικού προσωπικού και λογοπεδικού αποτελεί μία πραγματικότητα. Παιδιά με δυσκολίες λόγου και ομιλίας συχνά έχουν δυσκολίες στην κατάκτηση αναγνωστικής ικανότητας και γραφής (Stackhouse and Wells, 1997). Επομένως, η έγκαιρη ανίχνευση γλωσσικών δυσκολιών και η κατάλληλη υποστήριξη μέσα από το παιδαγωγικό σύστημα θεωρείται απαραίτητη για την καλύτερη δυνατή μετάβαση του κάθε παιδιού στο γραπτό λόγο.

Επιπρόσθετα, ένα υψηλό ποσοστό παιδιών εμφανίζουν δυσκολίες στην ομιλία τους (Stackhouse, 2006). Αυτές οι δυσκολίες μπορεί να αφορούν σε αδυναμία ή έλλειμμα στο σύστημα επεξεργασίας της ομιλίας τους (Stackhouse and Wells, 1997). Το αναφερόμενο σύστημα περιλαμβάνει όλες τις ικανότητες για την ολοκλήρωση κατανόησης και παραγωγής της ομιλίας (π.χ φωνολογικές αναπαραστάσεις των λέξεων, αρθρωτικός προγραμματισμός). Είναι άρρηκτα

συνδεδεμένο με την ανάπτυξη της φωνολογικής ετοιμότητας και την κατάκτηση του γραπτού λόγου:

Σχήμα 1: Σχέση ομιλίας και ανάπτυξης γραπτού λόγου, Stackhouse and Wells (1997)

Η φωνολογική ετοιμότητα είναι μία μεταγλωσσική γνώση που αποκτούν τα παιδιά, ενώ επεξεργάζονται προφορικά τη δομή των λέξεων σε επίπεδο ρίμας, συλλαβής και φωνήματος (Gillon, 2004). Παιδιά με δυσκολίες φωνολογικής ετοιμότητας συχνά έχουν προβλήματα ομιλίας και κατάκτησης γραπτού λόγου (Stackhouse and Wells, 1997).

Συμπερασματικά, η παροχή προγραμμάτων γλωσσικής ενδυνάμωσης και παρέμβασης σε σχολικό χώρο κρίνεται αναγκαία. Με αυτόν τον τρόπο, ενισχύεται μία υπηρεσία που εγγυάται σε υψηλό βαθμό την ανταλλαγή πληροφοριών, την αμοιβαία προσφορά γνώσεων αλλά και την επαγγελματική και προσωπική εξέλιξη όλων αυτών που αλληλεπιδρούν με το παιδί. (Royal College of Speech and Language Therapists, 1996). Αυτή η υπηρεσία αποκτά μοναδική διάσταση, με γνώμονα τις αρχές του παιδαγωγικού συστήματος και τους τρόπους εργασίας σε κάθε σχολείο (Martin and Miller, 2003).

Πραγματικές Ανάγκες του Νηπιαγωγείου της Λεοντείου

Από το πρώτο έτος ίδρυσης του Νηπιαγωγείου διαπιστώθηκε ότι τα παιδιά προσχολικής ηλικίας συχνά εμφανίζουν δυσκολίες στο λόγο και την ομιλία τους. Η δημιουργία δεύτερου τμήματος, κατά το σχολικό έτος 2015-2016, επιβεβαίωσε τη σταθερή συχνότητα εμφάνισης γλωσσικών δυσκολιών στο Νηπιαγωγείο. Συγκεκριμένα, το 65% των παιδιών ηλικίας 5-6 ετών παρουσίαζαν δυσκολίες στον προφορικό τους λόγο. Σημειώνεται ότι το 54% αυτών των παιδιών είχαν ήπιες αρθρωτικές ή/και φωνολογικές δυσκολίες.

Στόχοι Εξειδικευμένης Υπηρεσίας κατά το Σχολικό Έτος 2016-2017

Το λογοπεδικό πρόγραμμα πρόληψης και ενίσχυσης προφορικού λόγου παιδιών που φοιτούν στο Νηπιαγωγείο έχει τους παρακάτω στόχους:

- α. Τη διαρκή προσπάθεια συνεργασίας μεταξύ του εκπαιδευτικού προσωπικού και της λογοπεδικού.
- β. Την ανταλλαγή πληροφοριών, απόψεων και στρατηγικών για όλα τα παιδιά και ιδιαίτερα για αυτά με πιθανή ανωριμότητα, καθυστέρηση ή διαταραχή στο λόγο ή/και την ομιλία.
- γ. Την εφαρμογή προγραμμάτων ενδυνάμωσης φωνολογικής ετοιμότητας και παρέμβασης σε δυσκολίες ομιλίας.
- δ. Τη γονεϊκή υποστήριξη σε θέματα καθημερινού επικοινωνιακού λόγου καθώς και σε περιπτώσεις παιδιών με δυσκολίες λόγου ή/ και ομιλίας.

Διαδικασία & Εξέλιξη Προγράμματος

Η Γενική Διεύθυνση του σχολείου ενημερώθηκε για την προτεινόμενη διαδικασία και μεθοδολογία του προγράμματος και υποστήριξε θερμά την έναρξή του, λαμβάνοντας υπόψη τις πραγματικές ανάγκες και παιδαγωγικές προσδοκίες του Νηπιαγωγείου. Η προϊσταμένη του Νηπιαγωγείου καθόρισε τις ώρες συνεργασίας εκπαιδευτικών και λοιπών ειδικοτήτων με τη λογοπεδικό. Κι έτσι, το πρόγραμμα ξεκίνησε τον περασμένο Σεπτέμβριο και συνεχίζει να εφαρμόζεται στα δύο τμήματα του Νηπιαγωγείου. Πρόκειται να ολοκληρωθεί τον Ιούνιο με τη λήξη του παιδαγωγικού προγράμματος για το σχολικό έτος 2016-2017 .

Αξιολόγηση του προφορικού λόγου όλων των νηπίων

Περιοδικές αξιολογήσεις πραγματοποιούνται, καθ'όλη τη διάρκεια του σχολικού έτους, με γνώμονα την εξέλιξη του προφορικού λόγου των παιδιών και τις ανάγκες του παιδαγωγικού προγράμματος.

Το Σεπτέμβριο ξεκίνησαν οι εβδομαδιαίες ομαδικές παρατηρήσεις από τη λογοπεδικό μέσα στα τμήματα του Νηπιαγωγείου. Η συλλογή πρώτων δεδομένων βασίστηκε στον αυθόρμητο λόγο των παιδιών μέσα από διάφορες παιδαγωγικές δραστηριότητες και καθόρισε τον προγραμματισμό ατομικών αξιολογήσεων που πραγματοποιήθηκαν περίπου μετά από ένα μήνα.

Τον Οκτώβριο άρχισαν να γίνονται οι ατομικές αξιολογήσεις σε όλα τα παιδιά. Κάθε παιδί εξετάστηκε ατομικά από τη λογοπεδικό στον αυθόρμητο, περιγραφικό και αφηγηματικό λόγο, μέσα από παιχνίδι και ειδικό εικονογραφημένο υλικό σε

έναν ειδικά διαμορφωμένο χώρο του Νηπιαγωγείου. Η διάρκεια εξέτασης ήταν 30 λεπτά. Χορηγήθηκε η σταθμισμένη εκδοχή του Action Picture Test (Renfrew, 1997) στην ελληνική γλώσσα, γνωστή ως «Εικόνες Δράσης- Δοκιμασία Πληροφοριακής και Γραμματικής Επάρκειας» (Βογινδρούκας, Πρωτόπαπας & Σταυρακάκη, 2009). Η δοκιμασία αποτελείται από 10 έγχρωμες εικόνες που απεικονίζουν διάφορες καθημερινές καταστάσεις και εξετάζει τις απαντήσεις του παιδιού ως προς τη χρήση εννοιών για τη σωστή απόδοση πληροφοριών και την ορθή χρήση γραμματικής.

Συμπληρωματικά, το Μάρτιο χορηγήθηκε το ανιχνευτικό ΜέταΦΩΝ τεστ (Γιαννετοπούλου & Κιρπότην, 2007-2008), στη βραχεία του μορφή, σε όλα τα νήπια, ως απαραίτητο εργαλείο για την εξέλιξη του προγράμματος φωνολογικής ετοιμότητας (βλέπε παρακάτω). Το τεστ περιλαμβάνει 15 κριτήρια αξιολόγησης που αφορούν στην επαρκή εξέλιξη των τριών γλωσσολογικών επιπέδων ρίμας, συλλαβής και φωνήματος. Η διάρκεια της κάθε ατομικής συνεδρίας ήταν περίπου 35 λεπτά.

Συνεργασία του εκπαιδευτικού προσωπικού με τη λογοπεδικό

Η συνεργασία βασίζεται στην ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με την επίδοση του κάθε παιδιού στις παιδαγωγικές δραστηριότητες και την ικανότητά του να χρησιμοποιεί σωστά τις επικοινωνιακές του δεξιότητες και το λόγο του στο σχολικό χώρο. Αποσκοπεί στην καλύτερη δυνατή μάθησή του και αποτελείται από τρία βασικά στάδια:

α. Λογοπεδικός μέσα στο τμήμα

Η λογοπεδικός βρίσκεται μέσα σε κάθε τμήμα περίπου δύο φορές την εβδομάδα κατά τη διάρκεια γλωσσικών δραστηριοτήτων. Παρατηρεί και καταγράφει την επίδοση του κάθε παιδιού καθώς και συνεργάζεται στενά με τις νηπιαγωγούς, κυρίως κατά τη διεξαγωγή δραστηριοτήτων φωνολογικής ετοιμότητας (βλέπε παρακάτω).

β. Νηπιαγωγοί και λογοπεδικός εκτός τμήματος

Καθιερωμένες εβδομαδιαίες συναντήσεις γίνονται μέσα σε έναν ήσυχο χώρο στο Νηπιαγωγείο, με στόχο την υποστήριξη των νηπιαγωγών σε θέματα λόγου και ομιλίας (χρήση μη λεκτικών και λεκτικών τεχνικών) καθώς και την ενίσχυση ή/και σχεδιασμό δραστηριοτήτων για την ανάπτυξη γλωσσικών και μεταφωνολογικών δεξιοτήτων. Έντυπα υποστήριξης δημιουργούνται με βάση τις ανάγκες των νηπιαγωγών και των τμημάτων τους.

Σημαντική παράμετρος αυτών των συναντήσεων είναι ο αριθμός των παιδιών με δυσκολίες λόγου και ομιλίας μέσα σε κάθε τμήμα, ο βαθμός δυσκολιών τους, το ποσοστό της ενδοσχολικής λογοπεδικής παρέμβασης που προτείνεται για αυτά τα παιδιά καθώς και ο αριθμός των παιδιών που ήδη παρακολουθούν ή που

κρίνεται απαραίτητο να παρακολουθήσουν εξατομικευμένο θεραπευτικό πρόγραμμα σε εξωτερικό φορέα. Συζητώνται εκτεταμένα και σχολαστικά όλοι οι πιθανοί τρόποι ενίσχυσης αυτών των παιδιών, με βασική παράμετρο την αλληλεπίδραση νηπιαγωγού-παιδιού.

γ. Σχολικοί ψυχολόγοι και λογοπεδικός

Οι συναντήσεις των ψυχολόγων και της λογοπεδικού έχουν ως βασικό στόχο την ανταλλαγή πληροφοριών και απόψεων σχετικά με την πορεία εξέλιξης, κυρίως των παιδιών που παρουσιάζουν δυσκολίες και έχουν ανάγκη άμεσης παραπομπής σε εξωτερικό φορέα.

Ενημέρωση και υποστήριξη γονέων

Το Σεπτέμβριο οι γονείς ενημερώθηκαν για το παιδαγωγικό πρόγραμμα του Νηπιαγωγείου και τις εξειδικευμένες του υπηρεσίες. Η λογοπεδικός παρουσίασε τα βασικά μέρη του γλωσσικού προγράμματος πρόληψης και ενισχυτικής παρέμβασης, επισημαίνοντας τη σημαντικότητα της καλής οργάνωσης και ολοκλήρωσης του προφορικού λόγου σε παιδιά ηλικίας 5-6 ετών στο σχολικό και οικογενειακό τους περιβάλλον.

Καθ'όλη τη διάρκεια του σχολικού έτους, οι γονείς συναντούν τη λογοπεδικό στις προγραμματισμένες ενημερώσεις που έχουν με το εκπαιδευτικό προσωπικό αλλά και σε περαιτέρω ατομικές συναντήσεις, μέσα σε ένα φιλικό περιβάλλον στο χώρο του Νηπιαγωγείου. Σε κάθε συνάντηση πραγματοποιούνται τα παρακάτω:

- Ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με τη γλωσσική εξέλιξη του παιδιού.
- Ενίσχυση επικοινωνιακού λόγου και καθημερινής αλληλεπίδρασης γονέα-παιδιού.
- Ενημέρωση & υποστήριξη με ατομική ενδοσχολική παρέμβαση σε νήπια με αρθρωτικές ή/και φωνολογικές δυσκολίες.
- Ενημέρωση & υποστήριξη με ομαδική ενδοσχολική παρέμβαση σε νήπια με χαμηλή επίδοση σε δεξιότητες φωνολογικής ετοιμότητας.
- Παραπομπή σε εξωτερικό φορέα όταν το παιδί χρειάζεται εξατομικευμένο θεραπευτικό πρόγραμμα, λόγω σοβαρών γλωσσικών δυσκολιών.
- Συνεργασία με τον εξωτερικό φορέα όταν το παιδί ήδη παρακολουθεί θεραπευτικό πρόγραμμα, με στόχο τη σφαιρική αντιμετώπιση των δυσκολιών του.

Ενισχυτική διδασκαλία στην εξέλιξη της φωνολογικής ετοιμότητας και τη γνώση γραμμάτων

Το πρόγραμμα περιλαμβάνει το σχεδιασμό γλωσσικών παιχνιδιών για την

ενίσχυση διάφορων δεξιοτήτων φωνολογικής ετοιμότητας που βοηθούν τα παιδιά να σκέφτονται και να επεξεργάζονται προφορικά συλλαβές και φωνήματα σε μια ποικιλία λέξεων. Οι νηπιαγωγοί, μέσα από πλούσιο εικονογραφημένο υποστηρικτικό και έντυπο υλικό (Παραρτήματα 1 & 2), μαθαίνουν στα παιδιά:

- Να αναγνωρίζουν και να εντοπίζουν συλλαβές σε διαφορετικές θέσεις μέσα σε λέξεις.
- Να διακρίνουν ακουστικά διαφορετικά φωνήματα, κυρίως αυτά που έχουν κοινά στοιχεία ως προς τον τρόπο και θέση άρθρωσής τους αλλά και την ηχηρότητά τους.
- Να αναγνωρίζουν και να απομονώνουν φωνήματα σε λέξεις.
- Να εντοπίζουν φωνήματα σε διαφορετικές θέσεις μέσα σε λέξεις.
- Να αναλύουν απλές λέξεις στα φωνήματά τους.

Η γνώση γραμμάτων ενισχύεται με βιωματικό τρόπο μέσα από ευχάριστες παιδαγωγικές δραστηριότητες (Παράρτημα 2). Τα παιδιά έρχονται σε συχνή επαφή με τους ήχους και τα γράμματα, συμμετέχοντας ενεργά σε διασκεδαστικά παιχνίδια που περιλαμβάνουν πλαστικά ή ξύλινα μαγνητικά γράμματα.

Ομαδικές συνεδρίες για την ενίσχυση δεξιοτήτων φωνολογικής ετοιμότητας

Το Νοέμβριο άρχισαν να οργανώνονται, σε συνεργασία με τις νηπιαγωγούς, οι πρώτες ομαδικές συνεδρίες για παιδιά που ήδη παρουσίαζαν αργό ρυθμό σε δεξιότητες φωνολογικής ετοιμότητας μέσα στο τμήμα.

Κατά τη διάρκεια όλης της χρονιάς, η λογοπεδικός εβδομαδιαίως παίρνει δύο με τρία παιδιά από κάθε τμήμα για περίπου 20 λεπτά και δουλεύει σε συγκεκριμένες δεξιότητες φωνολογικής ετοιμότητας μέσα από μία ποικιλία ομαδικών δραστηριοτήτων.

Ατομικές συνεδρίες για παιδιά με δυσκολίες ομιλίας

Οι ατομικές συνεδρίες για παιδιά με ήπιες αρθρωτικές ή/και φωνολογικές δυσκολίες έχουν ξεκινήσει από το Δεκέμβριο και γίνονται σε έναν ήσυχο χώρο του Νηπιαγωγείου. Το διάστημα ενδοσχολικής παρέμβασης εξαρτάται από τις ανάγκες του παιδιού και της οικογένειάς του.

Η λογοπεδικός, σε συνεννόηση με τις νηπιαγωγούς, παίρνει το παιδί από το τμήμα δύο φορές την εβδομάδα για 15 λεπτά. Ακολουθεί τα παρακάτω στάδια κατά τη διάρκεια της θεραπευτικής δραστηριότητας:

- Κάθεται απέναντι από το παιδί και συζητάει για λίγο μαζί του.

- Ενημερώνει τι θα κάνουν αφήνοντας το παιδί να επιλέξει κάποιο σύντομο παιχνίδι.

- Μαθαίνει το παιδί να διακρίνει ακουστικά ήχους γραμμάτων σε ένα εύρος λέξεων αλλά και να τους χρησιμοποιεί σωστά στην ομιλία του, ακολουθώντας το σωστό αρθρωτικό προγραμματισμό.

Αξιολόγηση συνεργασίας του εκπαιδευτικού προσωπικού και της λογοπεδικού

Το Μάρτιο δόθηκαν δύο βασικές ερωτήσεις στην προϊσταμένη του Νηπιαγωγείου, με στόχο μία σφαιρική αξιολόγηση σχετικά με την οργάνωση της εξειδικευμένης υπηρεσίας:

1. *Πόσο σημαντικό είναι η λογοπεδικός να εργάζεται σε σχολικό πλαίσιο;*
2. *Ποιοι είναι οι παράγοντες που βοηθούν στην καλύτερη δυνατή συνεργασία εκπαιδευτικού και λογοπεδικού;*

Επίσης, ζητήθηκε από τις νηπιαγωγούς του σχολείου να απαντήσουν σε έξι ερωτήσεις που αφορούν στη δομή του προγράμματος:

1. *Σε τι σας βοηθούν οι εβδομαδιαίες συζητήσεις με τη λογοπεδικό;*
2. *Πώς είναι η συνεργασία σας με τη λογοπεδικό μέσα στο τμήμα;*
3. *Πόσο σας βοηθάει η συνεργασία σας με τη λογοπεδικό στο σχεδιασμό δραστηριοτήτων που ενισχύουν το λόγο μέσα στο τμήμα και υποστηρίζουν τις ανάγκες του κάθε παιδιού;*
4. *Πόσο χρήσιμο θεωρείτε ότι είναι το πρόγραμμα φωνολογικής ετοιμότητας στο Νηπιαγωγείο και γιατί;*
5. *Ποια μέρη του προγράμματος σας βοηθούν περισσότερο στο παιδαγωγικό σας έργο;*
6. *Παρακαλώ δώστε πληροφορίες για οποιαδήποτε γνώμη έχετε για το πρόγραμμα.*

Αποτελέσματα

Η συλλογή αποτελεσμάτων πραγματοποιείται κατά τη διάρκεια όλου του σχολικού έτους. Η ανταλλαγή δεδομένων μεταξύ των νηπιαγωγών και της λογοπεδικού είναι διαρκής και συστηματική.

Πορεία εξέλιξης του προφορικού λόγου των παιδιών & υποστήριξη των

γονέων τους

Οι καταγραφές των ομαδικών παρατηρήσεων που έγιναν το Σεπτέμβριο στα δύο τμήματα του Νηπιαγωγείου καθώς και των ατομικών αξιολογήσεων βοήθησαν στη διάρθρωση ενός δομημένου υποστηρικτικού παιδαγωγικού προγράμματος. Ο τύπος βοήθειας ανά τμήμα για την ενίσχυση και υποστήριξη παιδιών με δυσκολίες λόγου και ομιλίας αναγράφεται στον Πίνακα 1:

Πίνακας 1: Τύπος βοήθειας & αριθμός παιδιών με δυσκολίες λόγου και ομιλίας

Τμήματα Νηπιαγωγείου	Αριθμός παιδιών (%) με ενισχυτική διδασκαλία μέσα στο τμήμα	Αριθμός παιδιών (%) με ενδοσχολική ατομική βοήθεια	Αριθμός παιδιών (%) με εξωσχολική θεραπευτική παρέμβαση
Τμήμα 1 (21 παιδιά)	10 (48%)	8 (38%)	2 (9.5%)
Τμήμα 2 (21 παιδιά)	8 (38%)	3 (14%)	5 ^α (24%)

α. Σε 3 παιδιά έγινε παραπομπή από τη λογοπεδικό για εξωτερική περαιτέρω αξιολόγηση και παρέμβαση

Οι γονείς αυτών των παιδιών συζήτησαν με τη λογοπεδικό για θέματα που τους απασχολούσαν σχετικά με την ανάπτυξη λόγου και ομιλίας των παιδιών τους στις καθιερωμένες ενημερώσεις με το εκπαιδευτικό προσωπικό καθώς και σε περαιτέρω ατομικές συναντήσεις. Η λογοπεδικός ενημέρωσε άμεσα τους γονείς 3 παιδιών με αρκετές γλωσσικές δυσκολίες και πρότεινε περαιτέρω εξωσχολική αξιολόγηση και θεραπεία.

Το Νοέμβριο οι γονείς 11 παιδιών πληροφορήθηκαν για την ενδοσχολική ατομική βοήθεια με στόχο την αντιμετώπιση αρθρωτικών ή/και φωνολογικών δυσκολιών. Μετά από διάστημα δύο μηνών, η λογοπεδικός συμβούλεψε τους γονείς 2 παιδιών από αυτά να απευθυνθούν σε εξωσχολικό φορέα, γιατί η βελτίωση δεν ήταν η επιθυμητή.

Γενικότερα, ο αριθμός των συναντήσεων των γονέων με τη λογοπεδικό για όλα τα παιδιά του Νηπιαγωγείου από το Σεπτέμβριο του 2016 έως τον Απρίλιο του 2017 φαίνεται στον Πίνακα 2 (βλέπε σελ. 12).

Επιπρόσθετα, οι ενδοσχολικές ομαδικές ενισχύσεις βασίζονται στις εβδομαδιαίες καταγραφές των νηπιαγωγών και της λογοπεδικού σχετικά με τις προγραμματισμένες δεξιότητες φωνολογικής ετοιμότητας για το σχολικό έτος

2016-2017.

Πίνακας 2: Αριθμός συναντήσεων γονέων (όλων των παιδιών) και λογοπεδικού

Τρόπος συνάντησης	Αριθμός γονέων (%) για ενημέρωση σχετικά με την εξέλιξη λόγου & ομιλίας των παιδιών τους καθώς και την έναρξη ατομικών και ομαδικών συνεδριών			Αριθμός γονέων (%) για υποστήριξη στην καθημερινή ποιοτική αλληλεπίδραση γονέα-παιδιού
	Οκτώβριος	Δεκέμβριος	Μάρτιος	
Καθιερωμένες συναντήσεις (3) γονέων με το εκπαιδευτικό προσωπικό και τη λογοπεδικό	17 (40%)	22 (52%)	21 (50%)	8 (19%)
Ατομικές συναντήσεις γονέων και λογοπεδικού	19 (45%)			15 (36%)

Τα αποτελέσματα του ανιχνευτικού ΜέταΦΩΝ τεστ (Γιαννετοπούλου & Κιρπότην, 2007-2008), που χορηγήθηκε το Μάρτιο, έδειξαν ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των παιδιών (93%) είχε φυσιολογική επίδοση και βοήθησαν στη δημιουργία ενός πλέον ταχύρυθμου προγράμματος προετοιμασίας για την εισαγωγή τους στο Δημοτικό.

Συνεργασία του εκπαιδευτικού προσωπικού και της λογοπεδικού

Από τις απαντήσεις του εκπαιδευτικού προσωπικού οι οποίες αφορούν στη συνεργασία του με τη λογοπεδικό προκύπτουν τα παρακάτω θέματα:

1. Προγραμματισμός και οργάνωση παιδαγωγικών δραστηριοτήτων

Οι συστηματικές καταγραφές, κατά τη διεξαγωγή γλωσσικών και μεταγλωσσικών δραστηριοτήτων που γίνονται μέσα σε κάθε τμήμα, βοηθούν στην καλύτερη δυνατή ανταλλαγή πληροφοριών και απόψεων σχετικά με την πρόοδο του κάθε παιδιού.

Η προϊσταμένη του Νηπιαγωγείου τονίζει (Παράρτημα 3):

“ Όλα αυτά βέβαια, με τρόπο διακριτικό, στο πλαίσιο της αναζήτησης μιας αποτελεσματικής σύμπραξης ”

2. Σχέση μεταξύ νηπιαγωγών και λογοπεδικού

Η στενή σχέση που δημιουργείται μεταξύ των νηπιαγωγών και της λογοπεδικού προϋποθέτει την επιθυμία συνεργατικότητας, δείχνοντας αμοιβαίο σεβασμό στα καθήκοντα και τις γνώσεις. Αυτό διαπιστώνεται στα παρακάτω (Παραρτήματα 3 & 4):

“ Αμφίδρομη επιθυμία συνεργασίας εκπαιδευτικών-λογοπεδικού ”

Προϊσταμένη Νηπιαγωγείου

“...μια σχέση αμφίδρομη, μια σχέση αλληλεπίδρασης και αλληλοσυμπλήρωσης μεταξύ εμού και της λογοπεδικού ”

Νηπιαγωγός (N1) Τμήματος 2

“...υπάρχει κατάλληλη & έγκαιρη παρέμβαση της λογοπεδικού μέσα στο τμήμα”

Νηπιαγωγός (N2) Τμήματος 2

3. Ανάγκες παιδαγωγικού προγράμματος

Το έργο της λογοπεδικού διαμορφώνεται ανάλογα με τις ανάγκες των νηπιαγωγών και των μαθητών τους. Οι παρακάτω απόψεις του εκπαιδευτικού προσωπικού υποστηρίζουν τον πολυμορφικό ρόλο της λογοπεδικού στο σχολείο (Παραρτήματα 3 & 4):

“ Να συνεργάζεται με τους εκπαιδευτικούς ή θεατρολόγους στην απαγγελία ποιημάτων ή απόδοση διάφορων ρόλων στις θεατρικές παραστάσεις ”

Προϊσταμένη Νηπιαγωγείου

“...σημειώνει χρήσιμα στοιχεία για την οργάνωση ομαδικών προγραμμάτων...αλλά και ατομικών προγραμμάτων...”

Νηπιαγωγός (N2) Τμήματος 1

“ ... τεχνικές για την ένταση της φωνής ανάλογα με τη δραστηριότητα που κάνουμε...οπτικά ερεθίσματα για την καλύτερη τήρηση των κανόνων της τάξης...ανάγνωση κειμένων και επεξήγηση καινούριων λέξεων ”

Νηπιαγωγός (N1) Τμήματος 1

“ Αρκετά βοηθητικά είναι τα φυλλάδια σε έντυπη μορφή που μας δίνονται από τη λογοπεδικό ”

Νηπιαγωγός (N1) Τμήματος 2

“ Τα παιδιά γράφουν τα γράμματα με τον πηλό αλλά και σε φύλλα εργασίας ”

Νηπιαγωγός (N1) Τμήματος 1

4. Φωνολογική ετοιμότητα ως απαραίτητο εργαλείο του παιδαγωγικού προγράμματος

Η φωνολογική ετοιμότητα διαφαίνεται να είναι αναπόσπαστο μέρος του παιδαγωγικού προγράμματος. Οι νηπιαγωγοί υποστηρίζουν τη σημαντικότητα αυτής της μεταγλωσσικής γνώσης με διαφορετικό τρόπο, σύμφωνα με τις δικές τους εμπειρίες και γνώσεις (Παράρτημα 4):

“ ...έρχονται σε στενή επαφή με τους ήχους των γραμμάτων ”

Νηπιαγωγός (N1) Τμήματος 1

“ ...η σπουδαιότητα του προγράμματος φωνολογικής ετοιμότητας έχοντας και προσωπική εμπειρία ως γονέας παιδιού που βοηθήθηκε από αυτό το πρόγραμμα”

Νηπιαγωγός (N2) Τμήματος 1

“ ένας εξαιρετικά σημαντικός δείκτης και απολύτως απαραίτητη δεξιότητα για την απόκτηση της αναγνωστικής ικανότητας και παραγωγής του γραπτού λόγου ”

Νηπιαγωγός (N1) Τμήματος 2

“ ...ενισχύεται και εξασκείται η σκέψη και η μνήμη των παιδιών, αφού καλούνται να συνθέτουν και να αναλύουν συλλαβές, να απομονώνουν συλλαβές ή φωνήματα μέσα από μία λέξη, να αναλύουν λέξεις σε φωνήματα..., και να αφαιρούν ή να προσθέτουν συλλαβές ή φωνήματα για τη δημιουργία νέων λέξεων”

Νηπιαγωγός (N2) Τμήματος 2

Συμπεράσματα

Η διδασκαλία στο Νηπιαγωγείο της Λεοντείου Πατησίων γίνεται με βάση το γλωσσικό επίπεδο των παιδιών, τη συνεργατικότητα μεταξύ εκπαιδευτικών και λοιπών ειδικοτήτων με τη λογοπεδικό καθώς και τις ανάγκες του παιδαγωγικού προγράμματος. Η αμοιβαία προσφορά γνώσεων καθώς και η διαρκής προσπάθεια για ανταλλαγή πληροφοριών, απόψεων και εναλλακτικών τεχνικών βοηθούν στην εξέλιξη αυτού του έργου.

Οι πρώτες εμπειρίες πρακτικής εφαρμογής δείχνουν ότι η κατάλληλη διαμόρφωση του σχολικού χώρου και η σωστή διαχείριση χρόνου συντελούν στην ‘ενσωμάτωση’ της αναφερόμενης εξειδικευμένης υπηρεσίας στο παιδαγωγικό πρόγραμμα. Συγκεκριμένα, ο χρόνος που η λογοπεδικός βρίσκεται μέσα στο τμήμα και συνεργάζεται στενά με τους εκπαιδευτικούς καθώς και ο χρόνος που αξιολογεί το κάθε παιδί ξεχωριστά ή διεξάγει προγράμματα γλωσσικής ενδυνάμωσης και παρέμβασης σε ειδικό χώρο μέσα στο σχολείο χαρίζουν μοναδικές ευκαιρίες μάθησης σε κάθε παιδί.

Συνεπώς, οι γονείς αντιλαμβάνονται την ξεχωριστή παιδαγωγική προσέγγιση

που παρέχεται στο Νηπιαγωγείο και δείχνουν ζωντανή επιθυμία να συμμετέχουν υποστηρίζοντας τη γλωσσική ανάπτυξη των παιδιών τους. Η έγκαιρη παρέμβαση του σχολείου, σε περιπτώσεις παιδιών με ήπιες δυσκολίες στην ομιλία τους, ανακουφίζει αρκετούς γονείς οικονομικά, εφόσον δε χρειάζεται να απευθυνθούν σε εξωτερικό φορέα.

Είναι πράγματι ένα έργο ομαδικής συνεργασίας που προσπαθεί να στηρίξει την καλή οργάνωση λόγου και ομιλίας παιδιών προσχολικής ηλικίας πριν τη φοίτησή τους στο Δημοτικό και απαντά με σεβασμό και ειλικρίνεια στις ανάγκες της κάθε οικογένειας.

Βιβλιογραφία:

Βογινδρούκας, Ι., Πρωτόπαπας, Α., & Σταυρακάκη, Σ. (2009). Εικόνες Δράσης: Δοκιμασία Πληροφοριακής και Γραμματικής Επάρκειας -Τίτλος πρωτοτύπου: Action Picture Test (Renfrew, 1997). Εκδόσεις Γλαύκη

Γιαννετοπούλου, Α.Λ., & Κιρπότην, Λ. Χ. (2007-2008). Τεστ Μεταφωνολογικής Ανάπτυξης και Αναγνωστικής Ετοιμότητας ως προς τη Φωνολογική Επίγνωση-ΜέταΦων τεστ. Ιατρικές Εκδόσεις Κωνσταντάρας

Gillon, G. T. (2004). Phonological Awareness. From Research to Practice. New York: The Guilford Press.

Martin, D., & Miller. C. (2003). Speech and Language Difficulties in the Classroom. David Fulton Publishers.

Royal College of Speech and Language Therapists (RCSLT). (1996). Communicating Quality 2 (CQ, 2) Professional standards for speech and language therapists. London: RCSLT.

Stackhouse, J., & Wells, B. (1997). Children's Speech and Literacy Difficulties: A Psycholinguistic Framework. London: Whurr Publishers Ltd

Wright. J. A., & Wood. J. (2006). Supporting language and literacy in the early years: interdisciplinary training. In M. J. Snowling, & J. Stackhouse (Eds.), *A Practitioner's Handbook: Dyslexia, Speech and Language* (2nd ed., pp. 302-319). London and Philadelphia: Whurr Publishers

Παράρτημα 1 : Παραδείγματα ποικίλων δραστηριοτήτων για την ενίσχυση δεξιοτήτων φωνολογικής ετοιμότητας σε επίπεδο συλλαβής και φωνήματος

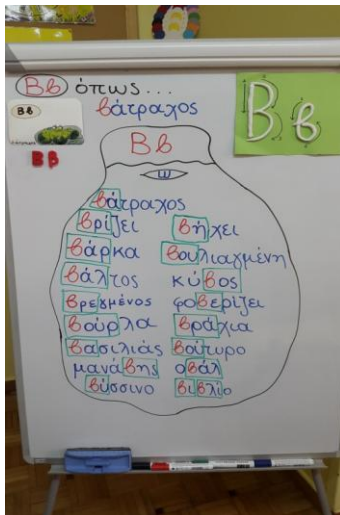
Απομόνωση αρχικού φωνήματος σε λέξεις

Σχέση μεταξύ αρχικών φωνημάτων και γραμμάτων σε λέξεις

Αναγνώριση γράμματος

Στόχος: Εύρεση λέξεων με συγκεκριμένο φώνημα

Στόχος: Ανάκληση λέξεων με συγκεκριμένο φώνημα μετά από επεξεργασία ποιήματος

Εύρεση κι άλλων λέξεων με βάση τις εμπειρίες των παιδιών

**Κατάτμηση λέξεων σε φωνήματα
Σύνθεση λέξεων με πλαστικά γράμματα**

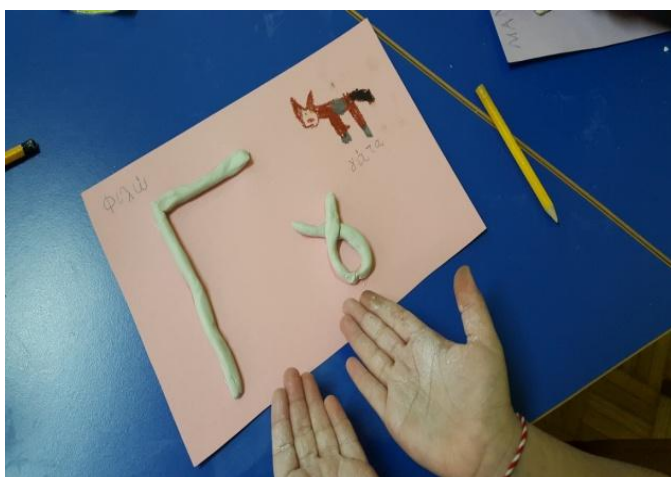
Παράρτημα 2: Γνώση γραμμάτων μέσα από ευχάριστες παιδαγωγικές και βιωματικές δραστηριότητες

Αναγνώριση & γραφή γράμματος μέσω δυαδικής αλληλεπίδρασης

Σχηματισμός γράμματος με πηλό σε ομάδες

Αρχικό γράμμα λέξης και αναπαράστασή της σε εικονογραφημένη & γραπτή μορφή

Οπτικό υλικό γραμμάτων μέσα στην τάξη

Παράρτημα 3: Καταγραφή απαντήσεων της προϊσταμένης του Νηπιαγωγείου

Ερώτηση 1: Πόσο σημαντικό είναι η λογοπεδικός να εργάζεται σε σχολικό πλαίσιο;

- Είναι πολύ σημαντικό η λογοπεδικός να εργάζεται σε σχολικό πλαίσιο.
Καλείται:
  - Να ενημερώνει τον εκπαιδευτικό ή κυρίως να εδραιώνει μια συνεργασία μαζί του αποσαφηνίζοντας θέματα που αφορούν στο λόγο, την επικοινωνία ή τις διαταραχές τους. Όλα αυτά βέβαια με τρόπο διακριτικό, στο πλαίσιο της αναζήτησης μιας αποτελεσματικής σύμπραξης.
  - Να προτείνει σε γονείς τεχνικές οργάνωσης καθημερινών δραστηριοτήτων (παιχνίδι, παραμύθι...), σύμφωνα με τις εξατομικευμένες ανάγκες του κάθε μαθητή και της οικογένειάς του.
  - Να βοηθάει με κατάλληλες συμβουλές εκπαιδευτικούς στη σωστή χρήση φωνής τους για αποφυγή διαταραχών φωνής (φωνοθεραπεία).
  - Να συνεργάζεται με τους εκπαιδευτικούς ή θεατρολόγους στην απαγγελία ποιημάτων ή απόδοση διάφορων ρόλων στις θεατρικές παραστάσεις.
  - Να συνεργάζεται με τον ψυχολόγο σε ομάδες «λόγου και επικοινωνίας» δουλεύοντας βασικές αρχές διαλόγου, συζήτησης, ανταλλαγής απόψεων ή συναισθημάτων με παράλληλη δραματοποίηση των αντίστοιχων θεμάτων.

Ερώτηση 2: Ποιοι είναι οι παράγοντες που βοηθούν στην καλύτερη δυνατή συνεργασία εκπαιδευτικού και λογοπεδικού;

- Η καλή συνεργασία της λογοπεδικού με την προϊσταμένη του Νηπιαγωγείου ή τη Γενική Διεύθυνση.

Ο καλός προγραμματισμός των ωρών που θα βρίσκεται στην τάξη η λογοπεδικός. Είναι απαραίτητο να συμβαδίζει με τις ανάγκες του Νηπιαγωγείου, οι οποίες είναι διαφορετικές κάθε χρόνο.

Αμφίδρομη επιθυμία συνεργασίας εκπαιδευτικών- λογοπεδικού.

Διαμόρφωση ξεχωριστού χώρου για τις συναντήσεις της λογοπεδικού με τα παιδιά ή τις δασκάλες.

Παράρτημα 4: Καταγραφή απαντήσεων των εκπαιδευτικών του
Νηπιαγωγείου

Ερώτηση 1: Σε τι σας βοηθούν οι εβδομαδιαίες συζητήσεις με τη λογοπεδικό;

- **α)** Στον προγραμματισμό και την οργάνωση των δραστηριοτήτων της φωνολογικής ετοιμότητας **β)** Στην αξιολόγηση των δραστηριοτήτων που γίνονται στην τάξη **γ)** Στην εφαρμογή κοινών τεχνικών π.χ. διατύπωση εντολών με παύσεις ή με επανάληψη της εντολής **δ)** Στην πιο συστηματική από εμάς καταγραφή της προόδου κάθε παιδιού στην τάξη και την ανταλλαγή απόψεων για την πρόδο τους καθώς και για τις δυσκολίες λόγου και ομιλίας που παρουσιάζουν συγκεκριμένα παιδιά **ε)** Στη συλλογή πληροφοριών για τα παιδιά που ήδη παρακολουθούν πρόγραμμα λογοθεραπείας σε εξωτερικό φορέα αλλά και για τις ατομικές ενισχύσεις που κάνει η λογοπεδικός στο σχολείο.

Νηπιαγωγός (N1) Τμήματος 1

- Οι εβδομαδιαίες συζητήσεις με τη λογοπεδικό έχουν δύο πολύ σημαντικούς στόχους: **α)** Τον προγραμματισμό, την οργάνωση και την αξιολόγηση των δραστηριοτήτων μέσα στην τάξη **β)** Την ενημέρωση και υποστήριξη που έχει ανάγκη η νηπιαγωγός για να διαμορφώνει τις δραστηριότητες ανάλογα με τις ανάγκες των παιδιών. **Νηπιαγωγός (N2) Τμήματος 1**

- Οι εβδομαδιαίες συζητήσεις με τη λογοπεδικό συμβάλλουν στον καλύτερο προγραμματισμό των γλωσσικών δραστηριοτήτων, στην έγκαιρη ενημέρωση και ευαισθητοποίησή μας, αλλά και των γονέων, ως προς τα γλωσσικά θέματα που ενδέχεται να εμφανίζουν κάποια παιδιά στο λόγο και την ομιλία, με σκοπό την αντιμετώπισή τους καθώς και στην ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με την εξέλιξη των νηπίων. Επίσης, έχουν συμβουλευτικό χαρακτήρα για τυχόν θέματα που μας απασχολούν στον τομέα της Γλώσσας. Στο κομμάτι αυτό, σημαντικό ρόλο παίζουν οι συστηματικές καταγραφές που γίνονται μέσα στην τάξη κατά τη διάρκεια των δραστηριοτήτων, η μελέτη των αποτελεσμάτων καθώς και η διεξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με την εξέλιξη των νηπίων στον προφορικό τους λόγο. **Νηπιαγωγός (N1) Τμήματος 2**

- Οι εβδομαδιαίες συζητήσεις με τη λογοπεδικό μάς βοηθούν στο να οργανώνουμε καλύτερα και πληρέστερα το πρόγραμμα διδασκαλίας μας σχετικά με την ανάπτυξη των γλωσσικών δεξιοτήτων των παιδιών. Ακόμη, μπορούμε να κάνουμε μια ανασκόπηση των γλωσσικών δραστηριοτήτων που υλοποιήθηκαν στην τάξη, εστιάζοντας στο εάν

είχαν επιτυχία/αποτέλεσμα ή όχι, ενώ συζητούνται και τα σημεία στα οποία τα παιδιά δυσκολεύτηκαν ή δεν απέδωσαν σύμφωνα με το αναμενόμενο. Έτσι, βρίσκονται εναλλακτικές γλωσσικές πρακτικές για ενίσχυση αυτών των δυσκολιών. **Νηπιαγωγός (N2) Τμήματος 2**

Ερώτηση 2: Πώς είναι η συνεργασία σας με τη λογοπεδικό μέσα στο τμήμα;

- Η συνεργασία μας με τη λογοπεδικό είναι πάρα πολύ καλή. Έχουμε εβδομαδιαίες συζητήσεις και υπάρχει ενίσχυση για τις προγραμματισμένες δραστηριότητες. Παρακολουθεί τις δραστηριότητες της τάξης και υπάρχει ανταλλαγή απόψεων για το κάθε παιδί (την πρόδοό του, τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουμε). Η συνεργασία αυτή μας βοηθά να δούμε τι χρειάζεται να δουλέψουμε περισσότερο ανάλογα με το δυναμικό της ομάδας. **Νηπιαγωγός (N1) Τμήματος 1**
- Η λογοπεδικός μέσα στο τμήμα ανιχνεύει και εντοπίζει διάφορα θέματα λόγου κατά τη διάρκεια δραστηριοτήτων, αυξάνοντας ή μειώνοντας το βαθμό δυσκολίας ανάλογα με τις ανάγκες της ομάδας. Η νηπιαγωγός οργανώνει και παρουσιάζει τη δραστηριότητα, η λογοπεδικός παρακολουθεί την πορεία και την εξέλιξη αυτής. Παράλληλα, παρατηρεί την απόδοση του κάθε παιδιού και σημειώνει χρήσιμα στοιχεία για την οργάνωση ομαδικών προγραμμάτων με στόχο την ενίσχυση των παιδιών μέσα στην τάξη αλλά και ατομικών προγραμμάτων για την ενίσχυση των παιδιών που παρουσιάζουν δυσκολίες. **Νηπιαγωγός (N2) Τμήματος 1**
- Η λογοπεδικός έχει άμεση επαφή με τα παιδιά μέσα στο τμήμα. Αρχικά, τα παρατηρεί κατά τη διάρκεια της διεξαγωγής μιας δραστηριότητας. Στη συνέχεια, παρεμβαίνει, όπου κρίνεται απαραίτητο, ενισχύοντας το πρόγραμμά μας με κατάλληλο τρόπο. Έχει αναπτυχθεί μια σχέση αμφίδρομη, μια σχέση αλληλεπίδρασης και αλληλοσυμπλήρωσης μεταξύ εμού και της λογοπεδικού, γεγονός το οποίο συντελεί στην επίτευξη του στόχου μας. Επίσης, οι οδηγίες που μας παρέχει για τη σωστή αντιμετώπιση-διαχείριση κάποιων δύσκολων περιστατικών είναι πάρα πολύ χρήσιμες για εμάς. Πιο συγκεκριμένα, σε περιπτώσεις όπου υπάρχει μια καθυστέρηση στο λόγο ή την άρθρωση, η λογοπεδικός αρχικά μας ενημερώνει σχετικά με τις δυσκολίες του παιδιού, προκειμένου να γίνουν κατανοητές από εμάς, και στη συνέχεια μας συμβουλεύει για το πώς μπορούμε να ενισχύσουμε τη γλωσσική του ανάπτυξη αλλά και να το υποστηρίξουμε συναισθηματικά. Μ' αυτό τον τρόπο το παιδί αποκτάει περισσότερη αυτοπεποίθηση και νιώθει λιγότερο θυμό ή ακόμη καθόλου θυμό για τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει. **Νηπιαγωγός (N1) Τμήματος 2**

- Η συνεργασία μας με τη λογοπεδικό μέσα στο τμήμα είναι πραγματικά εποικοδομητική, καθώς υπάρχει αλληλοστήριξη και αλληλοβοήθεια σχετικά με τις μεθόδους διδασκαλίας των ασκήσεων φωνολογικής ετοιμότητας. Πολύ σημαντικό είναι και το γεγονός ότι υπάρχει κατάλληλη και έγκαιρη παρέμβαση της λογοπεδικού μέσα στο τμήμα κατά την οποία γίνεται εμπλουτισμός των φωνολογικών καθώς και των γλωσσικών δραστηριοτήτων που πραγματοποιούνται εκείνη τη στιγμή, ενώ καταγράφονται τόσο από εμάς, τις νηπιαγωγούς, όσο και από τη λογοπεδικό οι επιδόσεις των παιδιών. Αυτή η καταγραφή ενισχύει την ανατροφοδότησή μας. **Νηπιαγωγός (N2) Τμήματος 2**

Ερώτηση 3: Πόσο σας βοηθάει η συνεργασία σας με τη λογοπεδικό στο σχεδιασμό δραστηριοτήτων που ενισχύουν το λόγο μέσα στο τμήμα και υποστηρίζουν τις ανάγκες του κάθε παιδιού;

- Η συνεργασία με τη λογοπεδικό μας βοηθάει να ενδυναμώνουμε ολόκληρο το εκπαιδευτικό μας πρόγραμμα. Αυτό γίνεται μέσα από: α) Τεχνικές για την ένταση της φωνής ανάλογα με τη δραστηριότητα που κάνουμε- διάλειμμα, εργασία σε ομάδες, ανάγνωση παραμυθιού- β) Οδηγίες για τον τρόπο που δίνουμε εντολές στα παιδιά- σύντομες προτάσεις για τα παιδιά με δυσκολίες στην προσοχή, παύσεις, επανάληψη οδηγιών- γ) Οπτικά ερεθίσματα για την καλύτερη τήρηση των κανόνων της τάξης όπως 'κάνω ησυχία', 'κάθομαι' & 'περιμένω τη σειρά μου' και δ) Τεχνικές για τον εμπλουτισμό του λεξιλογίου- ανάγνωση διάφορων κειμένων και επεξήγηση καινούριων λέξεων. **Νηπιαγωγός (N1) Τμήματος 1**
- Η λογοπεδικός παρατηρεί και παρακολουθεί την πορεία εξέλιξης των παιδιών μέσα στην τάξη. Η νηπιαγωγός σχεδιάζει σε συνεργασία με τη λογοπεδικό γλωσσικές δραστηριότητες, πάντα με βάση τις ανάγκες και το δυναμικό του κάθε παιδιού αλλά και τους μαθησιακούς στόχους. **Νηπιαγωγός (N2) Τμήματος 1**
- Η συνεργασία μου με τη λογοπεδικό είναι αρκετά βοηθητική, όσον αφορά στο σχεδιασμό δραστηριοτήτων που ενισχύουν το λόγο μέσα στο τμήμα. Σχεδιάζουμε από κοινού ποικίλες δραστηριότητες, σε μορφή ευχάριστων παιχνιδιών για τα παιδιά, με στόχο την ανάπτυξη και ενίσχυση των δεξιοτήτων της φωνολογικής ετοιμότητας. Επιπλέον, σχεδιάζουμε και διεξάγουμε κατάλληλες δραστηριότητες μέσα από τις οποίες ενισχύονται παιδιά που παρουσιάζουν δυσκολίες στο λόγο τους χρησιμοποιώντας τεχνικές που είναι βοηθητικές για τα ίδια. **Νηπιαγωγός (N1) Τμήματος 2**

- Για το σχεδιασμό των δραστηριοτήτων του λόγου είναι απαραίτητη η βοήθεια της λογοπεδικού καθώς μας δίνει κατευθυντήριες γραμμές για το πώς θα οργανώσουμε την κάθε δραστηριότητα, τονίζοντας τα ιδιαίτερα σημεία των ασκήσεων στα οποία μπορούμε να εστιάσουμε για την αποτελεσματικότερη επίδοση των παιδιών εκείνων στα οποία παρατηρούνται κάποιες γλωσσικές δυσκολίες. Δίνονται εναλλακτικές πρακτικές δραστηριοτήτων για τα παιδιά αυτά με δυσκολίες στη φωνολογική κατάκτηση. **Νηπιαγωγός (N2) Τμήματος 2**

Ερώτηση 4: Πόσο χρήσιμο θεωρείτε ότι είναι το πρόγραμμα φωνολογικής ετοιμότητας στο Νηπιαγωγείο και γιατί;

- Το πρόγραμμα φωνολογικής ετοιμότητας είναι χρήσιμο να γίνεται στο Νηπιαγωγείο, γιατί τα παιδιά έρχονται σε στενή επαφή με τους ήχους των γραμμάτων και προσπαθούν να εντοπίσουν σε ποια θέση μέσα στη λέξη τα ακούν. Παιδιά με φωνολογικές δυσκολίες ενισχύονται μέσα από τις ενδοσχολικές παρεμβάσεις που κάνει η λογοπεδικός. **Νηπιαγωγός (N1) Τμήματος 1**
- Ένα από τα πιο σημαντικά κεφάλαια της παιδαγωγικής δράσης στο Νηπιαγωγείο είναι η απόκτηση της φωνολογικής ετοιμότητας. Είναι εξαιρετικά σημαντικό και απολύτως αναγκαίο τα παιδιά να έχουν αποκτήσει φωνολογική ετοιμότητα στο Νηπιαγωγείο, γιατί έτσι θα κατακτήσουν εύκολα και σωστά το μηχανισμό της γραφής και της ανάγνωσης. Όταν το νήπιο έχει κατακτήσει τη φωνολογική ετοιμότητα μέσα από ένα σωστό πρόγραμμα, τότε ελαχιστοποιείται ο κίνδυνος να παρουσιάσει μαθησιακές δυσκολίες στο μέλλον. Στο σημείο αυτό θα ήταν σημαντικό να αναφερθεί η σπουδαιότητα του προγράμματος φωνολογικής ετοιμότητας έχοντας και προσωπική εμπειρία ως γονέας παιδιού που βοηθήθηκε από αυτό το πρόγραμμα. **Νηπιαγωγός (N2) Τμήματος 1**
- Κατά τη γνώμη μου το πρόγραμμα φωνολογικής ετοιμότητας στο Νηπιαγωγείο είναι αρκετά χρήσιμο, καθώς η φωνολογική ετοιμότητα είναι ένας εξαιρετικά σημαντικός δείκτης και απολύτως απαραίτητη δεξιότητα για την απόκτηση της αναγνωστικής ικανότητας και παραγωγής του γραπτού λόγου. Η δεξιότητα αυτή, το να μπορεί το παιδί να διακρίνει την ομιλία στα επιμέρους στοιχεία της, δηλαδή στις λέξεις που αποτελούν την πρόταση, στις συλλαβές που αποτελούν τη λέξη και στα φωνήματα που αποτελούν τη συλλαβή, αναπτύσσεται στα παιδιά μέσα από ευχάριστες δραστηριότητες μικρής διάρκειας. Τα νήπια κατανοούν την έννοια της συλλαβής και του φωνήματος με συγκεκριμένα οπτικά βοηθήματα, ειδικότερα στην αρχή του προγράμματος, και μαθαίνουν ότι μία συλλαβή αποτελείται από ένα,

δύο ή και περισσότερα φωνήματα. Επιπλέον, κατά τη διάρκεια του παιδαγωγικού προγράμματος, δημιουργούμε στιγμές όπου τα παιδιά ενισχύονται στην απομόνωση φωνημάτων μέσα σε λέξεις καθώς και το να βρίσκουν δικές τους λέξεις που να αρχίζουν από ένα συγκεκριμένο φωνήμα. Αρκετά βοηθητικά είναι και τα οπτικά βοηθήματα που μας παρέχονται από τη λογοπεδική, για τη σωστή εκφορά των φωνημάτων.

Νηπιαγωγός (N1) Τμήματος 2

- Η φωνολογική ετοιμότητα είναι απαραίτητη λειτουργία του ανθρώπου για να μπορεί να αποκωδικοποιεί την ανάγνωση αλλά και για την αποτελεσματικότερη γραφή. Τα παιδιά στο Νηπιαγωγείο αρχίζουν να έχουν μία πρώτη επαφή και να αντιλαμβάνονται τη σχέση του προφορικού και του γραπτού λόγου, αρχίζουν να σκέφτονται πώς είναι οι λέξεις που αποτελούν την ίδια τη γλώσσα και τα συστατικά αυτών (συλλαβές, φωνήματα). Ακόμη, χάρη στη φωνολογική ετοιμότητα ενισχύεται και εξασκείται η σκέψη και η μνήμη των παιδιών, αφού καλούνται να συνθέτουν και να αναλύουν συλλαβές, να απομονώνουν συλλαβές ή φωνήματα μέσα από μία λέξη, να αναλύουν λέξεις σε φωνήματα, να συνθέτουν φωνήματα για τη δημιουργία λέξεων, ακόμη και να αφαιρούν ή να προσθέτουν συλλαβές ή φωνήματα για τη δημιουργία νέων λέξεων. Η πρώτη επαφή της γραφής και της ανάγνωσης (αναγνώριση της λέξης) στο Νηπιαγωγείο συμβάλλει στην ανάπτυξη απαραίτητων δεξιοτήτων που θα βοηθήσουν τα παιδιά στην είσοδό τους στο Δημοτικό και εκεί πλέον θα εμβαθύνουν σε αυτές τις γνώσεις και δεξιότητες λεπτομερώς. **Νηπιαγωγός (N2) Τμήματος 2**

Ερώτηση 5: Ποια μέρη του προγράμματος σας βοηθούν περισσότερο στο παιδαγωγικό σας έργο;

- **α)** Ο προγραμματισμός των δεξιοτήτων της φωνολογικής ετοιμότητας **β)** Το θεωρητικό πλαίσιο που παρέχεται. **γ)** Η παρατήρηση των παιδιών και η συζήτηση για την οργάνωση των δραστηριοτήτων **δ)** Οι ατομικές ενισχύσεις βοηθούν τα παιδιά να αρθρώνουν σωστά τους ήχους των γραμμάτων που τα δυσκολεύουν. Εκφράζουν πιο εύκολα τις απόψεις τους μέσα στην τάξη. **Νηπιαγωγός (N1) Τμήματος 1**
- Τα μέρη του προγράμματος που βοηθούν περισσότερο το έργο της νηπιαγωγού είναι οι συζητήσεις για τον προγραμματισμό, την οργάνωση και την αξιολόγηση των δραστηριοτήτων. Η ανταλλαγή δεδομένων σχετικά με την πορεία εξέλιξης του κάθε παιδιού, κυρίως αυτών που παρουσιάζουν δυσκολίες, είναι εξίσου σημαντικό μέρος του προγράμματος και βοηθάει το παιδαγωγικό έργο της νηπιαγωγού. **Νηπιαγωγός (N2) Τμήματος 1**

- Αρκετά βοηθητικά είναι τα φυλλάδια σε έντυπη μορφή που μας δίνονται από τη λογοπεδικό, γράφοντας χρήσιμες οδηγίες για το σχεδιασμό δραστηριοτήτων προσαρμοσμένων κατάλληλα με την ηλικία, το γνωστικό επίπεδο, τις δυνατότητες και τις ανάγκες των παιδιών. Επίσης, ο ενεργός ρόλος της λογοπεδικού μέσα στο τμήμα, παρεμβαίνοντας και ενισχύοντας το παιδαγωγικό έργο, είναι εξίσου βοηθητικό στοιχείο. Τέλος, οι εβδομαδιαίες συζητήσεις μας είναι αρκετά εποικοδομητικές, καθώς μέσα από την ανταλλαγή πληροφοριών για την εξέλιξη των νηπίων υπάρχει και η κατάλληλη ενημέρωση προς τους γονείς. **Νηπιαγωγός (N1) Τμήματος 2**
- Οι καθημερινές και λεπτομερείς καταγραφές των επιδόσεων των παιδιών στις γλωσσικές δραστηριότητες που γίνονται στην τάξη μας βοηθάει στο να έχουμε μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα για το κάθε παιδί ξεχωριστά αλλά και για τη δυναμική της τάξης συνολικά, ενώ παράλληλα προσπαθούμε να ενισχύουμε, μέσα από την επανάληψη των δραστηριοτήτων, τα παιδιά στα οποία παρατηρείται συχνή 'πτώση' της επίδοσής τους ώστε να μπορέσουν να αναπτύξουν τις δεξιότητές τους. Επίσης, τα ειδικά διαμορφωμένα φύλλα εργασίας που συντάσσονται από τη λογοπεδικό, με στόχο το παιδί να αναπτύξει την ικανότητα να αντιστοιχεί το φώνημα σε γράφημα, αποτελούν μία βάση πάνω στην οποία σχεδιάζονται από εμάς τις νηπιαγωγούς πρόσθετες δραστηριότητες, βασισμένες σε προηγούμενες γνώσεις και δεξιότητες που έχουν κατακτήσει τα παιδιά. **Νηπιαγωγός (N2) Τμήματος 2**

Ερώτηση 6: Παρακαλώ δώστε πληροφορίες για οποιαδήποτε γνώμη έχετε για το πρόγραμμα.

- **α)** Το πρόγραμμα φωνολογικής ετοιμότητας που διεξάγεται στο σχολείο είναι πολύ βοηθητικό. Οι προφορικές δραστηριότητες μαζί με τα φύλλα εργασίας που έχουν σχεδιαστεί, βοηθούν τα παιδιά να κατακτήσουν τις απαραίτητες δεξιότητες που θα είναι απαραίτητες στην κατάκτηση της ανάγνωσης και γραφής. **β)** Τα παιδιά γράφουν τα γράμματα με τον πηλό αλλά και σε φύλλα εργασίας και έτσι πειραματίζονται και παράλληλα βοηθιούνται να κατακτήσουν τα γράμματα. **γ)** Οι εκπαιδευτικοί ενισχύονται με τις εβδομαδιαίες συζητήσεις, το έντυπο υλικό που παρέχεται. **δ)** Τα παιδιά με δυσκολίες ενισχύονται ατομικά και οι γονείς βρίσκονται σε επικοινωνία με τη λογοπεδικό για όποια παρέμβαση χρειάζεται. **Νηπιαγωγός (N1) Τμήματος 1**
- Το πρόγραμμα που εφαρμόζει η λογοπεδικός είναι απαραίτητο για την ενίσχυση του έργου της νηπιαγωγού μέσα στην τάξη. Οι δραστηριότητες στοχεύουν στην ανάπτυξη του λόγου των παιδιών,

την ανίχνευση δυσκολιών προσοχής, αντίληψης, οπτικής και ακουστικής μνήμης, άρθρωσης, έκφρασης και την απόκτηση φωνολογικής ετοιμότητας. Οι δραστηριότητες αυτές, ομαδικές ή ατομικές, είναι προσαρμοσμένες στις ανάγκες του κάθε παιδιού. Επίσης, σημαντικό μέρος του προγράμματος είναι και η ενημέρωση των γονέων οι οποίοι βρίσκονται σε επαφή με τη λογοπεδικό σε τακτά χρονικά διαστήματα και ενημερώνονται για την πορεία εξέλιξης του λόγου των παιδιών τους, είτε πρόκειται για παιδιά με δυσκολίες ή όχι. **Νηπιαγωγός (N2) Τμήματος 1**

- Πλεονέκτημα αποτελεί για το Νηπιαγωγείο μας η εφαρμογή του προγράμματος φωνολογικής ετοιμότητας από τη λογοπεδικό μας, που ως ειδικός, έχει τη δυνατότητα με τις κατάλληλες παρεμβάσεις να βοηθάει στοχευμένα το κάθε παιδί. Επιπλέον, η βοήθεια και η ενίσχυση που παρέχεται από τη λογοπεδικό, σε ατομικό και ομαδικό πλαίσιο, σε όλα τα παιδιά, αλλά κυρίως στα παιδιά που έχουν δυσκολίες στην ομιλία και το λόγο τους, θεωρώ ότι είναι πολύ σημαντική. Κατ' επέκταση η λογοπεδικός, αφού έχει συλλέξει πληροφορίες και από εμάς, αξιολογεί τα αποτελέσματα στο σύνολό τους και καταλήγει σε κάποια συμπεράσματα. Σε περίπτωση που εντοπιστούν αρκετές και σοβαρές δυσκολίες σε κάποιο νήπιο, τότε, μας ενημερώνει σχετικά με αυτές και καλούμε άμεσα σε ραντεβού τους γονείς, προκειμένου να ενημερωθούν και οι ίδιοι με τη σειρά τους και να προταθεί παραπομπή για αξιολόγηση, εφόσον κριθεί απαραίτητο. Τέλος, θετικό είναι και η λογοπεδική αξιολόγηση όλων των παιδιών του Νηπιαγωγείου, με στόχο να εντοπιστεί το στάδιο εξέλιξης του λόγου και της ομιλίας τους, σύμφωνα με τη χρονολογική ηλικία του κάθε παιδιού και να προσδιοριστούν τυχόν αποκλίσεις. **Νηπιαγωγός (N1) Τμήματος 2**
- Η παρουσία της λογοπεδικού στο Νηπιαγωγείο είναι χρήσιμη καθώς υπάρχει στενή συνεργασία με το εκπαιδευτικό προσωπικό για τον πλήρη και στοχευμένο σχεδιασμό των γλωσσικών δραστηριοτήτων. Επίσης, η προσωπική αλληλεπίδραση που έχει η λογοπεδικός με το κάθε παιδί είναι σημαντική καθώς εξετάζονται οι ατομικές δεξιότητες και ικανότητες του κάθε παιδιού ανά τακτά χρονικά διαστήματα στις ίδιες ή παραλλαγμένες δραστηριότητες, γεγονός που βοηθάει στο να υπάρχει πληρέστερη εικόνα ως προς τα 'δυνατά' και τα 'αδύναμα' σημεία των γνώσεών του. Τέλος, παρέχονται συμβουλές και στρατηγικές για την οργάνωση ενός πλάνου διδασκαλίας με επιμέρους διδακτικά στάδια σύμφωνα με τις ανάγκες του τμήματος. **Νηπιαγωγός (N2) Τμήματος 2**